

Datum

2020-08-24

Vår referens

Lars G Larsson

Utvecklingssekreterare

lars.g.larsson@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Malmöinitiativet - långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare EF20190151 ASN-2019-19342

Sammanfattning

Ett initiativ (EF20190151) inom ramen för det så kallade Malmöinitiativet har inkommit till arbetsmarknads- och socialnämnden.

Malmö stad bör enligt initiativet sätta upp ett långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare där en kan sova och duscha varmt.

Kommunens ansvar för utsatta EU-medborgare är begränsat till akuta situationer. Kommunen gör redan insatser för målgruppen. Inrättandet av ett långtidshärbärge ligger utanför kommunens skyldigheter.

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende Malmöinitiativ EF20190151 enligt förvaltningens förslag och skickar det till initiativtagaren.

Beslutsunderlag

- Malmöinitiativet - långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare
- G-ASN 200923 Tjänsteskrivelse Malmöinitiativet - långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare
- ASN 200923 Yttrande Malmöinitiativet - långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2020-09-02

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2020-09-10

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2020-09-23

Beslutet skickas till

Initiativtagaren.

Ärendet

Ett initiativ (EF20190151) inom ramen för det så kallade Malmöinitiativet har inkommit till arbetsmarknads- och socialnämnden avseende långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare.

I initiativet anges att det i Malmö finns härbärge öppet på vintern (januari till mars) och när det utfärdas en klass 2-varning eller om det blir $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$, men att det inte finns något långtidshärbärge

övrig tid för utsatta EU-medborgare. Initiativtagaren framhåller bland annat att rätten till boende är en mänsklig rättighet som Malmö stad bör respektera och att när en person tvingas sova ute i dåligt väder har personens rätt till boende kränkts liksom personens säkerhet och hälsa. Malmö stad bör enligt initiativet sätta upp ett långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare där en kan sova och duscha varmt.

Kommunens ansvar för EU-medborgare

EU-medborgare som vistas i Sverige är ingen enhetlig grupp. En del vistas i Sverige på legal grund och har uppehållsrätt, andra vistas i Sverige utan att ha rätt att uppehålla sig här.

Med utsatta EU-medborgare menas vanligtvis personer som enligt lagstiftningen inte har rätt till annat än akut bistånd vid nöd enligt Socialtjänstlagen (SoL).

Socialstyrelsens vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare

Socialstyrelsen har i juni 2020 publicerat *Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare*¹. I nedanstående avsnitt redogörs för i ärendet relevanta delar av Socialstyrelsens vägledning om socialtjänstens ansvar för EU-medborgare.

Av vägledningen framkommer bland annat att för socialtjänsten innebär EU-rättens likabehandlingsprincip att en EU/EES medborgare eller familjemedlem som bedömts ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Principen om likabehandling innebär också att socialtjänsten kan ställa samma krav på biståndssökande EU/EES-medborgare som på svenska medborgare, exempelvis vad gäller skyldigheten att efter förmåga bidra till sin egen försörjning, att vara arbetssökande och så vidare.

Socialtjänsten måste i varje enskilt fall bedöma om en biståndssökande EU/EES-medborgare har uppehållsrätt eller inte samt vilka biståndsinsatser personen därmed kan ha rätt till. Personer som vistas tillfälligt i en kommun har bara rätt till bistånd för att avhjälpa en akut nödsituation som inte går att lösa på annat sätt. Detta kan tillämpas även i förhållande till EU/EES medborgare som bedöms sakna uppehållsrätt i Sverige. Det gäller till exempel personer som sökt sig till Sverige utan att ha realistiska möjligheter att göra sig gällande på den svenska arbetsmarknaden och t ex måste tigga för att klara sin försörjning.

Vad som är nödvändig hjälp för att avhjälpa en akut nödsituation måste socialtjänsten bedöma i varje enskilt fall. Dock innebär rätten till bistånd för att avvärja en akut nödsituation i många fall att biståndet kan begränsas till enstaka bistånd för mat, logi eller reskostnader för att kunna ta sig tillbaka till det land som EU/EES-medborgaren kommit ifrån.

EU/EES-medborgare omfattas av den generella regeln att något uppehållstillstånd inte krävs av utlänningar för att vistas i Sverige i upp till tre månader. Detta innebär att EU/EES-medborgare har rätt att vistas i Sverige i upp till tre månader och att det under denna period endast krävs att han eller hon kan visa upp ett nationellt id-kort eller pass. En unionsmedborgare kan dock enligt 8 kap. 9 § UtL avvisas från Sverige under de tre första månaderna efter inresa om han eller hon visar sig utgöra en orimlig belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen. Med belastning avses mer än enbart ett enstaka anlitanande av det sociala biståndssystemet.

För att EU/EES-medborgare ska ha rätt att vistas i Sverige längre än tre månader krävs antingen

¹ [Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare \(Socialstyrelsen 2020\)](#)

uppehållstillstånd som beslutas av Migrationsverket eller uppehållsrätt enligt vissa kriterier som ska vara uppfyllda.

En förutsättning för rätt till bistånd från socialtjänsten är som huvudregel att man har rätt att vistas i landet. I annat fall är vistelsekommunens ansvar begränsat till att avhjälpa akuta och oförutsägbara nödsituationer. Vanliga ändamål är bistånd till mat, tillfällig logi, läkemedel och hemresor inom eller utanför Sverige. När det gäller EU/EES-medborgare från annat land än Sverige kan behov av akut bistånd uppstå i två olika situationer. En sådan situation är att den hjälpsökande EU/EES-medborgaren vistats tillfälligt i Sverige, det vill säga mindre än tre månader, och av olika skäl saknar medel för akuta behov. Den andra situationen är att EU/EES-medborgaren inte har rätt att vistas i landet och därför inte har rätt till socialt bistånd till sin försörjning eller annat. I båda fallen är syftet med det akuta biståndet primärt att den hjälpsökande ska ges möjlighet att göra något åt sin situation, som att resa tillbaka till hemlandet.

Socialtjänsten ska alltid göra en individuell behovsprövning och fatta individuella beslut om exempelvis logi eller kostnad för hemresa för varje enskild individ.

Om ansökan om bistånd involverar barn ska, i enlighet med barnkonventionen och 1 kap. 2 § SoL, principen om barnets bästa beaktas vid bedömningen.

Oavsett rätt att vistas i Sverige eller inte omfattas alla av kommunens yttersta ansvar för den som vistas i kommunen vid behov av akut bistånd i en nödsituation, skydd för barn, våldsutsatta personer, offer för människohandel eller människoexploatering.

För socialtjänsten har den fria rörligheten inom EU medfört ett relativt nytt område och en ny målgrupp att arbeta med, bestående av hemlösa EU/EES-medborgare som lever under utsatta förhållanden. Dessa har i regel inte rätt till socialt bistånd som inte är akut vilket gör socialtjänstens handlingsutrymme mer begränsat än annars. Socialtjänsten har enligt 2 kap. 1 § SoL det yttersta ansvaret för alla som vistas i kommunen, vilket kan innebära att bevilja tillfälligt bistånd för att den hjälpsökande ska ha möjlighet att göra något åt sin situation.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningens ansvar och insatser för utsatta EU-medborgare

Som redogjorts för ovan är kommunens ansvar för utsatta EU-medborgare i allmänhet begränsat till akuta situationer. Biståndet kan begränsas till enstaka bistånd för mat, logi eller reskostnader för att kunna ta sig tillbaka till det land som EU/EES-medborgaren kommit ifrån.

När det gäller barn och vissa andra grupper har kommunen ett större ansvar.

Enligt reviderade riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt, antagna av arbetsmarknads- och socialnämnden 200617 och gällande från 200901, framkommer bland annat följande om personer som inte har laglig grund att vistas i Sverige:

Personer som inte har tillstånd att vistas i Sverige saknar legal bosättning i landet och ska därför lämna Sverige. Det åligger dem att följa svensk lag och beslut tagna av annan myndighet.

Grundregeln för vuxna är att enbart bevilja nödbistånd då synnerliga skäl föreligger. Socialtjänstens ansvar är därför begränsat till stöd och hjälp i akuta situationer (nöd) när personen vistas i kommunen (2 a kap. 2 §

SoL). Akut bistånd prövas för kort period. Vid ansökan om bistånd i akuta situationer ska den enskilde medverka personligen.

Vägledning för bistånd till boende och nödbistånd, beslutade av arbetsmarknads- och socialförvaltningens direktör 200601, har en liknande skrivning avseende förvaltningens ansvar för personer som vistas i kommunen utan laglig grund.

Även om utsatta vuxna EU-medborgare i allmänhet inte har rätt till annat bistånd enligt SoL än så kallat nödbistånd gör kommunen olika insatser för gruppen. Ett exempel är Crossroads. Verksamheten drivs av Stadsmissionen och delfinansieras av Malmö stad. Crossroads erbjuder kostnadsfri frukost alla dagar i veckan, tillgång till toalett, dusch, tvättmaskin och rena kläder. Besökare kan också få stöd och vägledning i kontakt med svenska myndigheter och vårdpersonal. På Crossroads arbetar personal som pratar flera olika språk. Det finns även en sjuksköterska från Stadsmissionshälsan på plats. Vid klass 2-varning eller temperaturer från – 5 °C öppnas Crossroads som en värmestuga mellan klockan 20.00–07.00. Där finns inga sovplatser men de erbjuder tak över huvudet.

Hösten 2019 ingick arbetsmarknads- och socialnämnden ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) kring två värmestugor. Målgruppen för värmestugorna har varit personer med vistelse i Malmö i en situation av social och ekonomisk utsatthet med begränsad tillgång till det generella sociala trygghetssystemet. En av målgrupperna har varit utsatta EU-medborgare. *Värmestuga Ung* riktade sig till personer mellan 18 och 25 år och *Värmestuga Vuxen* riktade sig till personer över 25 år. Respektive värmestuga har erbjudit viloplatsen nattetid samt kvällsmål och frukost. Värmestugorna höll öppet under perioden 16 december 2019 – 15 april 2020.

Vinternatt är ett vinterhärbärge för utsatta EU-medborgare som ligger vid Europaporten i Malmö. Härbärgets drivs genom samverkan mellan Malmö stad och Malmö Pingstförsamling. Vinternatt höll under den senaste vintern öppet från den 1 januari till den 31 mars 2020. Pingstförsamlingen i Malmö är ansvariga för den dagliga driften och har anställda och volontärer på plats. Vinternatt erbjuder boende, kvällsmål samt frukost. Dusch och toalett finns.

Förvaltningens överväganden

Enligt initiativet i detta ärende bör Malmö stad inrätta ett långtidshärbärge för utsatta EU-medborgare. Det kan antas att förslaget är att utsatta EU-medborgare ska kunna vistas på härbärgets under längre tider. Utsatta EU-medborgare har en svår socioekonomisk situation och lever ofta under mycket svåra förhållanden i Sverige. Kommunen gör därför flera olika insatser för att ge stöd och hjälp.

Utsatta EU-medborgare har i regel inte rätt till bistånd enligt SoL och kommunens ansvar är i allmänhet begränsat till akut nöd. Kommunen erbjuder vissa insatser för målgruppen i form av verksamheten Crossroads, värmestugor under vintern och vinterhärbärgets Vinternatt. Utöver det beviljas nödbistånd till logi i akuta situationer. Förvaltningen har dialog med Skånes stadsmission och Pingstkyrkan om fortsatta insatser under vintern 2020-2021. Inrättandet av ett långtidshärbärge ligger utanför kommunens skyldigheter.

Ansvariga

Petra West Stenkvisst Enhetschef

Katarina Lindeberg Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef